

Skilling up for power down

Lessenreeks: meer veerkracht met minder energie

DEEL 1: Klimaatverandering, piekolie en ongelijkheid.

1. Situering

Het eerste deel van deze tiendelige cursus gaat in op de harde feiten en is dus vooral gericht op het 'hoofd'. Dit wil zeggen dat dit onderdeel vooral kennis, verbanden en inzichten wil bijbrengen over enkele van de meest prangende problemen waar we voor staan.

Het transitieverhaal is namelijk niet alleen kwestie van rond een kampvuur zitten en fantaseren over een betere wereld. Het transitieverhaal is een weldoordacht proces gebaseerd op een grondige analyse van wat er fout loopt in de wereld. De eerste stap bij elk lokaal transitietraject bestaat meestal uit bewustmaking rond de crisissituatie waarin we leven. Daarom start deze lessenreeks ook met dit onderdeel.

Als startpunt van de eerste sessie nemen we twee zeer actuele uitdagingen: **piekolie** en **klimaatverandering**, gekoppeld aan de ermee samenhangende wereldwijde **ongelijkheid**.

Deel 1 bestaat uit:

- Situering (p.15)
- Onderdelen van de sessie (p.16)
- Werkvormen (p.17)
- Achtergrondinformatie (p. 32)
- Inspiratie (beelden, quotes, voorbeelden...)(35)

Als je met een groep dit pakket doorneemt dan zijn dit de **doelstellingen**:

- de deelnemers begrijpen het mechanisme van de klimaatverandering en de rol van de mens hierin
- de deelnemers hebben inzicht in het piekolie concept en onze huidige afhankelijkheid van olie en andere eindige grondstoffen
- de deelnemers zien het verband tussen beide fenomenen en het belang van een gezamenlijke aanpak
- de deelnemers begrijpen dat hulpbronnen en energie wereldwijd zeer ongelijk zijn verdeeld
- de deelnemers beseffen dat de gevolgen van onze Westerse levensstijl vooral voelbaar zijn in het Zuiden

- de deelnemers zien in dat oplossingen zeker nog mogelijk zijn, maar de nodige inspanningen op verschillende niveaus zullen vragen

Waar dit deel dus vooral feiten en inzichten aanbrengt rond een aantal specifieke thema's zal het volgende deel dieper ingaan op de verbanden tussen dit alles en het totale systeem toelichten. Daarom raden we aan om zeker ook deel twee te programmeren kort na deel 1.

2. Onderdelen van de sessie

Een Skilling Up sessie duurt ongeveer 2 uur, als je een pauze inlast kan het ook iets meer zijn. Tijdens deze eerste sessie moet veel informatie worden doorgegeven. Daarom suggereren we om voor de nodige afwisseling en interactiviteit te zorgen. Hieronder een reeks mogelijke werkvormen.

Je kunt dit aanbod bekijken als een menukaart waarbij je zelf je maaltijd kan samenstellen. Hou rekening met je eigen werkstijl en de voorkennis van de groep. Voor een aantal onderdelen worden twee werkvormen voorgesteld. Daarmee kan je een gevarieerd programma samenstellen. Vermijd dus een avond met enkel presentaties, of omgekeerd, een sessie waarbij alles vanuit de groep moet komen. Houd vooral je doelstellingen in de gaten.

Neem in elk geval het deel o: *'algemene richtlijnen voor Skilling Up'* door voor je aan de slag gaat.

De aangegeven timing is een inschatting, in realiteit zal de duur afhankelijk zijn van de grootte van de groep, het aantal vragen, de inbreng van de deelnemers en je eigen manier van werken.

	#	Onderdeel	Korte omschrijving	Werkvorm
10-20 minuten	1.1.	Kennismaking/ inleiding. (p.17)	De deelnemers leren elkaar kennen en krijgen info over het opzet van deze avond.	Rondje.
10-15 minuten	1.2.	De aarde heeft koorts. (p. 17)	De deelnemers zelf een diagnose laten maken van wat er fout loopt.	Inleefoefening/ brainstorm.
25-30 minuten	1.3.	Overzicht van de problemen. (p. 19)	Aflevering 1 van Power Down Show	Bekijken DVD en korte nabespreking
25 minuten	1.4.	Wat is piekolie? (p.19)	Alle feiten op een rij.	Uiteenzetting met powerpoint.
25 minuten	1.5.	Wat is piekolie? (p.22)	Alle feiten op een rij maar aangebracht door de deelnemers.	Groepsoefening aan de hand van kaarten met feiten.
20 minuten	1.6.	Klimaatverandering. (p.22)	De feiten op een rij	Uiteenzetting met powerpoint.
25 minuten	1.7.	Klimaatverandering. (p.24)	De feiten op een rij waarbij alle puzzelstukken worden bij elkaar gebracht.	Groepsoefening aan de hand van kaarten met feiten.
15 minuten	1.8.	Klimaatontkenning. (p.24)	Input over de meest voorkomende tegenargumenten.	Groepsoefening aan de hand van een 10-tal stellingen.
20 minuten	1.9.	Mondiale ongelijkheid. (p.26)	De feiten op een rij.	Groepsspel gevolgd door discussie.
15 minuten	1.10.	Transitie als antwoord (p.28)	Korte toelichting bij Transition Towns concept	Toelichting
10-20 minuten	1.11.	Afronding en korte evaluatie.(p.31)	De deelnemers geven aan wat ze onthouden van deze eerste avond.	Rondje.

3. Werkvormen.

1.1. Kennismaking/inleiding.

Start elke sessie in elk geval met een kort rondje. Als de mensen elkaar niet zo goed kennen neem je daar iets meer tijd voor, maar zelfs als de groep uit bekenden bestaat is zo'n kennismaking nuttig. Hieronder een aantal vragen waar je voor de kennismaking van deze eerste sessie kan uit kiezen.

- vertel even wie je bent, waar je vandaan komt en waarom je hier bent.
- hoe ben je naar hier gekomen (en was daar olie voor nodig in een of ander vorm?)

Zelfs wie met de fiets of te voet komt zal wellicht olie gebruikt hebben via de productie en transport van fiets of schoenen.

- heb je producten bij je die gemaakt zijn van olie? Zo ja, welke?

Zo goed als alle kunststoffen, dus een gsm, balpen of horloge maar ook bij zowat alle kledij komt in de productie of bij het transport olie kijken.

- wanneer heb je laatst iets gelezen of gehoord in de media over de opwarming van de aarde? Kan je nog herinneren welk bericht het was, en wat je dacht toen je dit hoorde?

→ lees nog even de tips voor het 'rondje' in deel o van het Skilling Up pakket.

→ Als je de vragen over olie en klimaat gebruikt in een rondje kan je eventueel enkele steekwoorden noteren op een flap. Zo heb je meteen wat materiaal dat in de loop van de sessie nog kan van pas komen.

1.2. De aarde heeft koorts

Dit is een interactieve manier om met de groep een diagnose te maken van de toestand van de aarde. Indien je thuis ergens een wereldbolletje hebt liggen kan dit handig zijn om te gebruiken, maar het kan ook zonder.

Gebruik volgende inleiding (in je eigen woorden):

“Stel je voor dat je een ruimte reiziger bent aan boord van een ruimtestation. Hoog vanuit de ruimte heb je een prachtig zicht op de planeet. Maar je ziet niet alleen het blauw van de oceanen, het wit van de wolken en de bruin-groene landmassa's. Je ziet van hieruit ook duidelijk wat er allemaal aan de hand is en je merkt dat de planeet niet zo gezond is. Wat loopt er allemaal mis, wat zie je allemaal gebeuren? Wat zijn de symptomen”

Nodig mensen uit om vrij gedachten te spuien. Je kan eventueel de wereldbol doorgeven, en wie de aarde vast heeft zegt iets. Maar je kan het ook als een brainstorm organiseren waarbij mensen trefwoorden laten naar boven komen. Noteer als begeleider de trefwoorden op een flap. Als het even duurt voor de eerste woorden naar boven komen kan je nog enkele bijkomende vragen stellen. Je kan zelf natuurlijk ook iets inbrengen.

- wat zie je gebeuren met de oceanen en de bossen?
- hoe zit het met de mensen, zijn ze tevreden, hebben ze wat ze nodig hebben, zijn er ook mensen op de aardbol die van alles missen...?
- is er vrede op aarde, hoe gaan mensen om met de natuur?

De lijst die je samenstelt zal ongetwijfeld een aantal termen bevatten als: vervuiling, files, honger, oorlogen en conflicten, uitsterven van dieren, heel veel vliegtuigen, wouden die verdwijnen, woestijnen die toenemen, vluchtelingen, ziektes, te veel mensen, natuurrampen, economische crisis....

Na enkele minuten (een vijftal zal meestal genoeg zijn) kan je dit afsluiten en samen met de groep de lijst eens bekijken. Je zal merken dat er veel problemen zijn en het plaatje nogal negatief is. Relatieveer dit een beetje door er op te wijzen dat je die oefening ook zou kunnen doen en vragen naar alles wat er goed gaat. Maar tijdens deze sessie vertrekken we vanuit de problemen en uitdagingen. Probeer duidelijk te maken dat veel van deze problemen te maken hebben met energie en klimaat. Je kan eventueel met een kleurstift die fenomenen omcirkelen die daar mee te maken hebben.

Een paar mogelijke linken:

- conflicten en vluchtelingenstromen hebben vaak te maken met controle over energiebronnen en water.
- ontbossing of overbeveiling is een gevolg van onze toenemende consumptiedrang (in combinatie met stijgend bevolkingsaantal)
- verwoestijning, ontbossing, smeltende gletsjers: dit heeft veel te maken met opwarming van de aarde.

Na enkele minuten kan je dit deel afsluiten. De conclusie; er gaat veel fout, we weten dit ook, en de meeste van deze problemen hebben een link met olie, klimaat en ongelijkheid. Daar gaan we nu dieper op in.

→als mensen toch minder relevante of te gedetailleerde zaken opsommen (mijn buurman zegt nooit goedendag) wijs er op dat we in de ruimte zitten en dus een globale kijk hebben. Dan wordt het misschien: mensen vertrouwen elkaar niet.

→het zou kunnen dat mensen hier al een analyse willen geven, of een verklaring voor dit alles. Probeer dit zacht af te ronden met de melding dat we daar later nog op ingaan. Nu willen we alleen een overzichtje van de symptomen van patiënt aarde...

Als je wil kan je dit deel ook afsluiten met de korte powerpoint: "de wereld anno 2010". Het gaat over een tiental cijfers en beelden uit de film Home van Yann Arthus Bertrand. Daarmee wordt heel duidelijk waar we staan op dit moment.

1.3. Power Down Show

De eerste aflevering van de Power Down Show kan je gebruiken als inleiding op zowel het klimaatprobleem als de kwestie van de piekolie. Daarmee kan je dus de inhoud van zowel onderdeel 1.4 als 1.6 in een keer meegeven.

De aflevering van 20 minuten laat een hele reeks mensen aan het woord die vanuit verschillende argumenten aantonen dat de twee meest dringende problemen die zich aandienen een transitie onvermijdelijk maken.

Na het bekijken van de aflevering kan je even enkele reacties van je groep vragen. In hoeverre is deze informatie nieuw? Zijn er verrassende elementen? Is de samenleving klaar om deze uitdagingen aan te pakken?

1.4. Wat is piekolie (uiteenzetting)

Deze aanpak kan nuttig zijn voor een groep waarvan de leden elkaar niet kennen, of voor mensen die niet zo vertrouwd zijn met groepsoefeningen en spreken in groep. In dit geval kies je voor een uiteenzetting. Voor dit thema is een powerpoint wel aan te raden omdat een aantal grafieken het probleem erg duidelijk maken.

Op de site www.transitie.be kan je bij de rubriek 'transitiegereedschap volgende presentaties vinden:

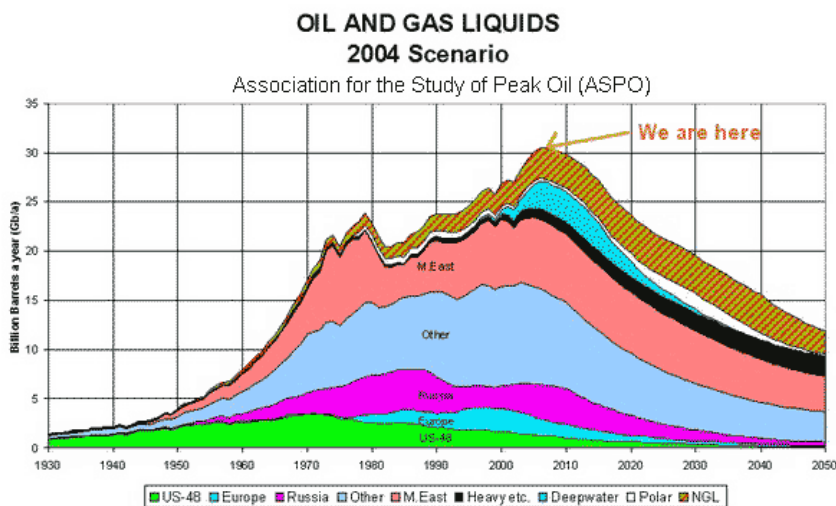
- Piek olie kortV3, van de Gentse transitiegroep.
- Piekolie in 15 delen, van het Transitie netwerk. (dit kan je gebruiken als presentatie of bij de groepsoefening over piekolie)
- Infokaarten klimaat
- eerste deel van de film Power of Community (zie verder achtergrondinformatie p.16)

→indien er vragen komen waar je geen antwoord op hebt, probeer dan niet een antwoord te verzinnen. Je kan beter zeggen dat je dit niet weet, of even polsen of iemand anders in de groep een antwoord heeft. Als je binnenkort opnieuw met deze groep samenkomt kan je afspreken om dit op te zoeken tegen volgende keren. Schrijf dit meteen ergens op zodat je het ook effectief kan doen!

→lees ook de achtergrondtekst van piekolie (zie verder), bedoeling is dat je steeds iets meer weet dan wat op de slides staat.

Hieronder de basisfeiten die in elk geval aan bod moeten komen:

-Piekolie wil niet zeggen dat de olie binnenkort op is, maar dat we het nu op het hoogtepunt van de productie zitten en de verwachting is dat er vanaf nu elk jaar iets minder olie zal beschikbaar zijn.

-De Hubbert curve toont aan dat we na de piek in de tweede fase komen van het olietijdperk: de afdaling. Het ziet er naar uit dat tegen 2040 – 2050 de meeste conventionele olie wel zo goed als op is.

- Er zijn heel wat aanwijzingen dat we momenteel op of heel dicht bij de piek zitten. Vandaar de vele inspanningen om op zoek te gaan naar diepzeeolie, olie uit teerzanden en kleinere olievelden. Zowat alle grote velden hebben hun piek bereikt.

- Een belangrijk begrip hierbij is de netto-energie. De hoeveelheid makkelijk beschikbare olie neemt niet alleen af, maar het is ook olie van lagere kwaliteit die meer energie vraagt om te ontginnen, waardoor de netto-energie die we kunnen gebruiken nog harder afneemt dan het volume olie. Belangrijk hierbij is het begrip Energy Return on Energy Invested (EROEI): hoeveelheid energie die de investering van een bepaalde hoeveelheid energie oplevert (olievelden bij het begin van het olietijdperk: 200:1; teerzanden: 6:1).

-Onze samenleving is in sterke mate afhankelijk van olie, gas en steenkool:

- ruwweg vier vijfden van de wereldwijd gebruikte energie is afkomstig van fossiele brandstoffen. Olie is goed voor ruim een derde van alle energie die we gebruiken.
- transport draait volledig op olie: 95% van alle goederen in een winkel, komen daar door middel van olie
- massaconsumptie en -productie (en de huidige, westerse levensstandaard) draait op olie (niet-menselijke arbeid, transport, ...)
- landbouw draait op olie: 99% van onze voeding maakt gebruik van olie of gas voor bemesting, agrochemische producten, bewerken en cultiveren van de grond, transport (stikstofbemesting = gas; herbiciden en pesticiden = olie)
- alle petrochemische producten worden op basis van olie gemaakt (plastics, kunststoffen, medicijnen ...)
- Wereldwijd worden ongeveer 85 miljoen vaten per dag verbruikt, in België 716 000.

-Op deze site kan je de chemische toepassingen van olie bekijken:

<http://mediatheek.thinkquest.nl/~lld581/index.php?tag=ao/h8>

- Olie is een enorm energie-dense brandstof: een klein volume bevat zeer veel energie. Zo komt een vat olie van 159 liter overeen met ongeveer 12 jaar menselijke arbeid

-Niet enkel olie, maar ook gas, uranium en kolen zijn eindige bronnen. De piek van gas wordt verwacht zo'n 20 tot 30 jaar later dan de oliepiek. De steenkoolpiek zit in dezelfde buurt. (deze voorspelling zijn in grote mate van economische conjunctuur)

-Naast energiebronnen mogen we ook pieken verwachten van ertsen en mineralen, water, vruchtbare landbouwgrond, graan, enzovoort.

-Piekolie zal grote gevolgen hebben. Olieprijzen gaan sterker schommelen. Als de prijs omhoog gaat is dit nadelig voor de economie waardoor de vraag naar olie (en de prijs) weer wat gaan zakken. Maar zodra de economische groei terug aantrekt stijgen de prijzen opnieuw met een jojo effect als gevolg. De financiële crisis van najaar 2008 is er niet toevallig gekomen na een periode van uitzonderlijk hoge olieprijsen in de voorafgaande maanden.

-Deze schommelende prijzen zijn erg negatief voor de investeringen in hernieuwbare energie.

- We zijn onvoldoende voorbereid om het tekort dat ontstaat door piekolie op te vangen met andere alternatieve energiebronnen.

'State of the World 2010' stelt het als volgt: *als we de energie die we de volgende 25 jaar zullen nodig hebben op hernieuwbare wijze willen produceren, dan moeten we elke seconde 200 vierkante meter zonnepanelen installeren, elke seconde 100 vierkante meter thermische zonnepanelen aanleggen en elk uur 24 windturbines van 3 Megawatt plaatsen en dit non-stop gedurende 25 jaar. Dit zou een gigantische inzet van energie en materialen vergen – en de uitstoot van broeikasgassen doen toenemen op een moment dat ze moeten verminderen – en de ecologische voetafdruk van de mensheid op korte termijn aanzienlijk verhogen.*(p.7)

- we hebben een levensstijl gecreëerd gebaseerd op eindige grondstoffen en energie, een levensstijl die op geen enkele manier kan worden veralgemeend of voortgezet in de toekomst aangezien we op een eindige planeet leven.

→ kijk op de dag van de sessie even in de krant of op internet even naar de koers van een vat olie. De hoogste koers ooit hadden we in juli 2008 met 150 dollar per vat. Een goed overzicht van de meest recente cijfers is steeds te vinden op de laatste nieuwsbrief van www.peakoil.nl (ga naar Oilwatch Monthly)

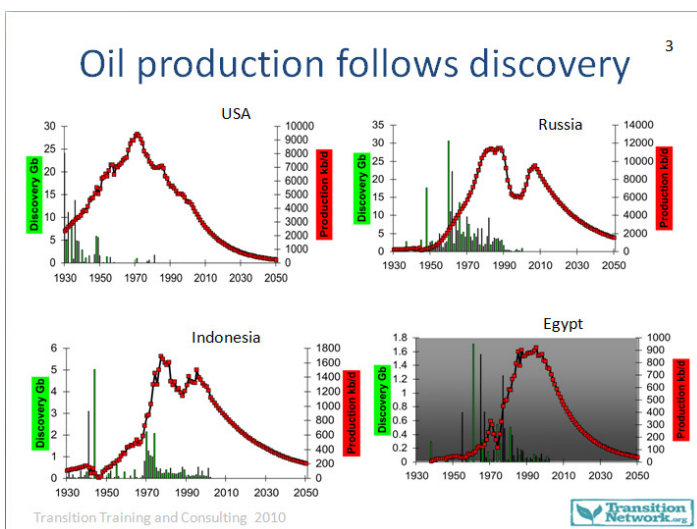
→ sluit de presentatie af met de kans op vragen of reacties. Voor redelijk wat mensen is het piekolie verhaal nieuw en soms ook beangstigend. Neem even tijd om deze reacties te ventileren, en wijs erop dat binnen Transitie initiatieven juist gewerkt wordt aan het voorbereiden van gemeenschappen op de komende energieschokken. Laat mensen in kleine groepjes hun eerste reacties uitwisselen op het fenomeen van de piekolie.

1.5. Wat is piekolie (groepsoefening)

Indien de groep een behoorlijke mate van inzicht en zelfwerkzaamheid heeft kan je ook kiezen voor een andere aanpak. Daarbij laat je de groep zelf het probleem uitzoeken en voorstellen.

De basis daarvoor is de presentatie PO kaarten die je kan vinden op de transitie.be site.

De presentatie bestaat uit 26 slides. Print ze uit en geef elke deelnemer twee pagina's. De slides horen twee aan twee bij elkaar. De eerste slide is steeds een grafiek of figuur, de tweede slide bevat de nodige uitleg. Het is handig om de twee pagina's of recto verso af te printen of langs twee kanten op een karton te plaatsen. Zo heb je uiteindelijk 13 kaarten met info langs twee kanten.

Als de groep uit meer dan 13 personen bestaat, laat een aantal duo's vormen en geef ze samen een kaart.

Als de groep uit minder dan 13 personen bestaat, geef sommige mensen twee kaarten.

Geef iedereen wat tijd om de informatie op de kaart te lezen en te verwerken. Als iets niet duidelijk is kunnen de mensen uitleg vragen aan de begeleider.

Dan kan je overgaan tot de presentatie waarbij iedereen van de groep de twee eigen slides gaat toelichten. Gebruik best de volgorde

van de slides in de presentatie. Dan krijg je in elk geval een gevarieerde presentatie. De kans bestaat dat je zelf af en toe iets moet aanvullen.

Vat bij afronden nog eens de kerngedachte van piekolie samen. (zie hierboven)

1.6. Klimaatverandering (presentatie)

Dit is vergelijkbaar met de presentatie van het piekolie probleem. Ook voor dit onderdeel raden we aan om te werken met een powerpoint.

Op de site www.transitie.be kan je bij de 'werkmateriaal Skilling up' volgende presentaties vinden:

- Klimaatverandering kaarten, van het Transitie netwerk, voor de groepsoefening

De kernideeën die je zeker moet meegeven zijn:

Klimaatverandering is een complex en lastig probleem. Ondanks de vele overtuigende cijfers en bewijzen is er nog steeds een stukje onzekerheid in het spel.

- het natuurlijk broeikas effect zorgt ervoor dat de planeet leefbaar is. Een aantal gassen in de atmosfeer (vooral waterdamp, CO₂ en methaan) houden de inkomende zonne-energie vast. Zonder dit natuurlijk broeikas effect zou de aarde onleefbaar koud zijn. Sinds de industriële revolutie is de concentratie broeikasgassen sterk gestegen, waardoor we nu spreken van een versterkt broeikas effect. Dit is in staat om te zorgen voor abnormale veranderingen in ons klimaat.

(als je over internet beschikt tijdens de sessie: ga een kijken op:
<http://www.frankdeboosere.be/klimaatukkel/klimaat%20jaar.php>)

- er bestaat een consensus over het feit dat de opwarming van de aarde bezig is. Sinds begin vorige eeuw is de gemiddelde temperatuur met 0,8 graden gestegen. Dit gaat over **metingen**, daarover is geen discussie. Een dergelijke snelle opwarming kan niet worden verklaard via natuurlijke fenomenen zoals zonneactiviteit en valt buiten de normale klimaatvariatie.

- dat menselijke activiteiten verantwoordelijk zijn voor deze opwarming wordt aangenomen met een zekerheid van 95%. Dit is geen absolute zekerheid, omdat klimaat en bijzonder complex systeem is. Maar als je bijvoorbeeld 95% zeker bent dat je een longontsteking hebt, ga je dan een behandeling starten of niet? Hier zitten we dus op het domein van de **mechanismen** die verantwoordelijk zijn voor de opwarming. Hoewel er hier ook grote consensus is dat er een relatie is met de toename van CO₂ en andere broeikasgassen is er nog onzekerheid omdat we niet alle aspecten van het klimaatsysteem begrijpen.

-Wetenschappers gaan er vanuit dat als de gemiddelde opwarming 2° bedraagt er dan een aantal feedback mechanismen ontstaan die het probleem nog groter maken. De kans dat de 2° opwarming wordt vermeden is ondertussen geslonken tot minder dan 20%. Aangezien broeikasgassen een langdurig effect hebben in de atmosfeer zijn we nu al zeker dat er nog zo'n 0,7 graden zal bijkomen, zelfs al slagen we er in de uitstoot drastisch te verminderen. Dus dan zitten we al aan 1,5 graden gemiddelde opwarming.

-De wereldwijde gevolgen zullen vooral impact hebben op voedsel- en watervoorziening van tientallen miljoenen mensen, meestal in de armere landen waar onvoldoende middelen zijn om de gevolgen aan te pakken. De gevolgen bij ons zullen vooral te merken zijn in grotere schommelingen in weerpatronen (heviger neerslag, periodes van droogte) en in de opkomst van tot hiertoe hier niet voorkomende ziektes. Onrechtstreeks zullen we ook getroffen worden als er vluchtelingenstromen ontstaan als er problemen of conflicten komen rond voedsel of energie. Het is een illusie te denken dat voor ons klimaatverandering vooral zal zorgen voor een aangename temperatuur en ons verder niet zal treffen.

-De uitdaging is om onze uitstoot jaarlijks te verminderen tot we in 2050 slechts 90% uitstoten van de hoeveelheid van 1990. Een gigantische uitdaging, en volgens velen de grootste uitdaging die we als mensheid ooit hebben gekend. Er bestaat op dit ogenblik geen politiek akkoord om deze doelstelling te realiseren.

- De rijke landen dragen een grote verantwoordelijkheid omdat ze verantwoordelijk zijn voor het grootste deel van de broeikasgassen in de atmosfeer. Verwachten dat ontwikkelingslanden hun eigen ontwikkeling vertragen omwille van de CO₂ uitstoot kan enkel als wij bereid zijn de grootste inspanningen te doen. Zowel wat betreft financiële steun aan het Zuiden, als wat betreft het drastisch verminderen van de eigen uitstoot.

1.7. Klimaatverandering (groepsoefening)

Als je twijfelt over welk onderdeel je best via de presentatie doet, en welk via de groepsoefening dan is het misschien aan te raden om voor de klimaatverandering de groepsoefening te doen. Dit om de eenvoudige reden dat de meeste mensen meer vertrouwd zijn met klimaatverandering.

De aanpak is beschreven in #1.4. Hierbij gebruik je de 16 slides (8 kaarten) van de reeks CC cards nov 09. Deze zijn in het Nederlands beschikbaar op www.transitie.be

Een bijkomende oefening die zeker interessant is om met groepen uit te voeren die al goed vertrouwd zijn met het klimaatprobleem: Hoe krijg ik het klimaatprobleem uitgelegd.

Indien je met voldoende mensen bent (min 16) kan je de groep opdelen in groepjes van vier die allemaal het volledige pakje kaarten krijgen. Ze krijgen dan de opdracht om eerst een duidelijke doelgroep te identificeren en de presentatie dan voor deze groep te brengen. Bijvoorbeeld: vrienden, landbouwers, autoverkopers, kinderen, familie,...

Het is ook aangewezen dat ze de manier van presenteren hieraan aanpassen en bvb een toneelstukje brengen, een dialoog voeren, ... doen het dan vaak veel beter dan een gewone presentatie. Door deze oefening leren we onze manier van communiceren aan te passen aan verschillende doelgroepen die vaak buiten het "klassieke publiek" vallen. Dit sluit aan bij het Transitie principe van inclusiviteit. We willen geen enkele doelgroep uitsluiten.

1.8. Klimaatontkenning

Omdat sinds de mislukte top in Kopenhagen (en de strenge winter van 09-10) het klimaatscepticisme duidelijk aan belang heeft gewonnen is het zinvol even in te gaan op de belangrijkste argumenten en tegenargumenten. Dit geeft de deelnemers wat achtergrond over het probleem en kan ze wapenen tegen de vaak vele sceptische reacties die ze ook in de eigen omgeving zullen ontmoeten.

De werkwijze is als volgt, gebruik volgende inleiding – in eigen woorden:

Je hoort en leest ook wel eens iets van klimaatsceptici. Zij denken dat het hele verhaal van de opwarming van de aarde een verzinsel is. Het is nuttig om even in te gaan op hun argumenten. Neem nu dus even de rol op de klimaatsceptici (of de mensen uit je eigen omgeving) die steeds nieuwe argumenten opwerpen om te zeggen dat er geen opwarming van de aarde is, of dat deze zeker niet wordt veroorzaakt door de mens. Er zijn ondertussen 107 verschillende argumenten geopperd die klimaatverandering in twijfel trekken. Het moet jullie wel lukken er een tiental op te sommen.

Noteer de kernwoorden op bord of flap. De kans is groot dat de bekende argumenten naar boven komen. Hieronder staat een lijst met de tien meest voorkomende argumenten en de wetenschappelijke tegenargumenten. Je kan hierbij als volgt te werk gaan.

- Nodig iemand van de groep uit een van de argumenten op de flap voor te lezen, bij voorkeur eentje waar hij of zij misschien toch wel enig geloof aan hecht.
- Laat dan de rest van de groep proberen om een tegenargument te formuleren.
- Vul dan aan met de informatie die je hieronder vindt.

(gebaseerd op de site <http://www.skepticalscience.com>)

ARGUMENT	TEGENARGUMENT
1. Klimaatverandering komt van de variaties in zonneactiviteit.	1. de zonneactiviteit is sinds de jaren 70 stabiel en heeft nauwelijks impact.
2. Klimaat veranderde vroeger ook.	2. inderdaad, maar nu staat voor het eerst vast dat de mens de belangrijkste oorzaak is van de verandering.
3. Er is geen consensus.	3. 97% van alle klimaat experten zijn het erover eens dat de mens voor de opwarming zorgt.
4. Het wordt kouder.	4. de laatste decade 2000-2009 was de warmste ooit gemeten.
5. De modellen zijn niet betrouwbaar.	5. Sinds 1900 voorspellen modellen succesvol temperaturen op land, in de lucht en in de oceanen.
6. Het meten van temperaturen is niet betrouwbaar (omdat steden warmer zijn).	6. De trend van opwarming is dezelfde in landelijke gebieden als in stedelijke gebieden, zowel gemeten met thermometers als met satellieten.
7. Sinds 1998 is het niet meer warmer geworden.	7. 2005 was het warmste jaar ooit gemeten, 2009 het tweede warmste. De eerste helft van 2010 was de allerwarmste ooit gemeten.
8. In de jaren zeventig voorspelde men een ijstijd, dus...	8. de meerderheid van klimaatvoorspellingen hebben opwarming voorzien.
9. We zijn op weg naar een nieuwe ijstijd.	9. inderdaad, dit zou best wel eens kunnen gebeuren binnen ongeveer 10 000 jaar.
10. Er komt ijs bij op Antartica.	10. satelliet metingen tonen dat ook bij Antartica het ijs aan het wegsmelten is.

Om dit onderdeel af te sluiten kan je nog volgende informatie meegeven.

Het is een bekende tactiek van machtige spelers (bijvoorbeeld ExxonMobil en Koch) om miljoenen dollars uit te geven om de klimaatverandering in twijfel te trekken. Ze doen dit niet door zelf te adverteren, maar door geld te geven aan personen en instituties die wetenschappelijke ogende rapporten afleveren met als bedoeling twijfel te zaaien. En aangezien de pers vooral interesse heeft voor tegenstellingen krijgt iemand die beweert dat er geen probleem is rond het klimaat honderd keer meer aandacht dan iemand die dit wel een probleem noemt. Zelfs foute en weerlegde rapporten worden dan keer op keer bovengedaald om te zeggen dat de wetenschap het nog niet eens is over de oorzaak van het probleem...

Ook in het verleden zijn er voorbeelden van massale desinformatie. Zo heeft de tabaksindustrie veel geld uitgegeven om ons te doen geloven dat roken gezond is. Daarvoor werden zelfs dokters ingeschakeld die deze boodschap in Tv-spotjes kwamen verkondigen.

Wees er zeker van: klimaatverandering is bezig, de mens is de enige mogelijk verklaring voor de huidige snelle opwarming, en als we niet snel iets aan doen zullen de gevolgen drastisch zijn.

1.9. Mondiale ongelijkheid (Fair Share)

De transitiebeweging is niet enkel ontstaan omwille van bezorgdheid rond klimaat en olie, ook de schrijnende ongelijkheid maakt een deel uit van de uitgangspunten. Om dit onderdeel aan te pakken stellen we een korte uiteenzetting in combinatie met een groepsoefening, een variatie op het bekende wereldstoelenspel.

Daarvoor heb je 7 vellen papier nodig waarop je volgende geografische termen noteert. Leg de vellen verspreid in de ruimte op de vloer.

- China
- India
- Zuid en Centraal Azië
- Afrika
- Europa
- Noord-Amerika
- Zuid en Midden-Amerika

(Oceanië tellen we even niet mee wegens te klein,)

Stel je voor dat wij hier de hele wereldbevolking vertegenwoordigen. Heeft iemand een idee hoeveel van ons Chinees zou zijn? Of Europeaan, of Afrikaan? Probeer eens de groep te verdelen zoals je denkt dat de wereldbevolking is verdeeld.

Je laat de groep dan even zoeken, veranderen van plaats en van gedachten wisselen. Na enkele seconden vraag je op nu allemaal stil te staan. Je geeft de exacte cijfers en laat wat mensen van plaats verwisselen zodat het min of meer klopt. Het makkelijkst zal dit werken als de groep uit 10 of 20 mensen bestaat, wellicht zal dit meestal niet het geval zijn en moet je dus wat afronden. Een andere en makkelijkere oplossing is om slechts 10 mensen de oefening te laten doen. De anderen kunnen toekijken, of meehelpen om de 10 mensen op hun plaats te zetten.

- China (22%)
- India (20%)
- Zuid en centraal Azië (14%)
- Afrika (15%)
- Europa (11%)
- Zuid en Midden-Amerika (11%)
- Noord-Amerika (7%)

Als de groep min of meer ok staat dan kan je eventueel mensen de kans geven te reageren.

Zeg aan de groep dat ze goed onthouden waar ze staan voor het volgende deel. Zeg dat de hele rijkdom van de planeet vertegenwoordigd kan worden door 10 stoelen. Dus elke stoel stelt 10% van de wereldrijkdom voor. Vraag aan de groep om nu 10 stoelen te nemen en te verdelen over de 8 regio's.

Laat de groep even doen, let er wel op dat er niet meer dan 10 stoelen worden ingepalmd. Wellicht zal men er niet makkelijk uit geraken, maar de oplossing is simpel.

20 % van de wereldbevolking bezit 80% van de wereldwijde rijkdom.

Europa, Midden- en Noord-Amerika

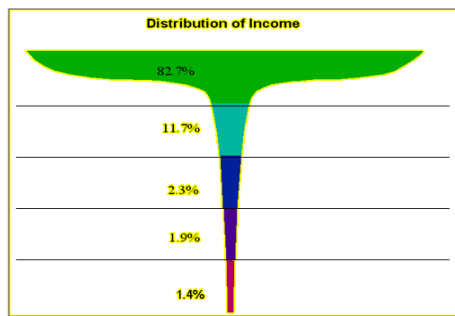

de rest van de wereld

Om de oefening af te ronden kan je mensen vragen om te gaan zitten. Maar dan wel op de eigen stoelen, dus 8 mensen moeten het met 2 stoelen doen, 2 mensen met 8 stoelen...

Vraag dan iedereen om weer gewoon te gaan zitten elk op een stoel, en laat enkele reacties komen. Je moet de oefening ook wat nuanceren, want er zijn ook hele rijke mensen in het Zuiden, en heel wat armen bij ons. In België gaat het over 10 tot 15% van bevolking.

Je kan dit onderdeel afronden met enkele sprekende cijfers.

Income of richest 20% of world population
 1960 - 70 x poorest 20%
 1989 - 140 x poorest 20%

- Ruim 1 miljard mensen hebben te weinig te eten, meer dan 1,2 miljard hebben gezondheidsproblemen omdat ze teveel eten.
- Ruim 1 miljard mensen hebben onvoldoende water, 5000 mensen per dag sterven bij gebrek aan drinkbaar water.
- De wereld heeft 12 keer meer uit aan wapens dan aan ontwikkelingssamenwerking
- Aan een huisdier in het Westen wordt gemiddeld meer dan 1 euro per dag uitgegeven, 1,2 miljard moeten overleven met minder dan 1 euro per dag.

De conclusie hier is dat we in het rijke westen een levensstijl hebben die niet vol te houden (omwille van klimaat en piekolie), maar die ook enkel maar mogelijk is om dat een groot deel van de mondiale bevolking het met veel minder moet doen. Onze rijkdom gaat dus ten koste van de natuur, van toekomstige generaties en van nu levende generaties vooral in het Zuiden. Een wereld met dergelijke, nog steeds toenemende, verschillen kan nooit veilig en duurzaam zijn.

→Het zou kunnen dat mensen hier behoefte hebben aan het geven of krijgen van verklaringen. Je kan daar even op ingaan, maar verwijst toch vooral naar het tweede deel van de cursus waar het systeem als geheel wordt bekeken.

Je kan ook de powerpoint 'fair share' gebruiken om dit onderdeel te illustreren.

1.10. Transitie als antwoord.

Uit voorgaande onderdelen zal duidelijk geworden zijn dat deze uitdagingen een antwoord vragen. Het is precies omwille van de onrustwekkende informatie over piekolie, klimaatverandering en ongelijkheid dat in Engeland de transitiebeweging is gestart.

Het basisidee is dat lokale gemeenschappen veerkracht moeten ontwikkelen om zich voor te bereiden om een toekomst met minder fossiele brandstoffen.

Normaal gezien zullen de meeste deelnemers van je groep voldoende informatie hebben over de uitgangspunten van Transitie. Mocht dit niet het geval zijn, dan kan je volgend onderdeel gebruiken om een inleiding te geven.

Je kan hiervoor gebruik maken van de presentatie: 'het A tot C van transitie'.

Je kan ook zelf het verhaal vertellen op basis van bijvoorbeeld het transitiehandboek. Dit zijn in elk geval essentiële elementen in het verhaal.

Je hoeft dit niet voor te lezen maar je kan een korte toelichting geven. Gebruik flappen met steekwoorden om het overzicht te behouden. En vul dit aan met concrete voorbeelden van je eigen transitiegroep of groepen die je kent.

De uitgangspunten van de transitiebeweging:

1. Leven met minder energie is onvermijdelijk en het is beter om ons daarop voor te bereiden, dan om er door overvallen te worden.
2. We hebben de veerkracht verloren om hapering in de energielevering en sterk stijgende prijzen aan te kunnen.
3. We zullen zelf in actie moeten komen en we moeten dat *nu* doen.
4. Door de collectieve wijsheid van de gemeenschap te ontketenen, kunnen we manieren van leven ontwikkelen die verrijkender, bevredigender en verbondener zijn dan op dit moment.

De ingrediënten van de transitiebeweging:

1. Vorm een stuurgroep en leg haar opheffing vanaf het begin vast

Oprichting van een kernteam om het project door zijn beginfasen heen te loodsen.

We geven de aanbeveling om een Stuurgroep te vormen, met als doel om fase 2 - 5 te doorlopen, met de afspraak dat, wanneer er eenmaal 4 werkgroepen (zie #5) gevormd zijn, de Stuurgroep zichzelf opheft, en opnieuw samengesteld wordt met 1 persoon uit elk van de werkgroepen. Uiteindelijk moet je Stuurgroep bestaan uit 1 vertegenwoordiger van elke werkgroep.

2. Bewustmaking

In dit stadium zal duidelijk worden wie je voornaamste bondgenoten zijn, worden cruciale netwerken opgebouwd en wordt de gemeenschap in het algemeen voorbereid op de lancering van je Transitie Initiatief.

Bijzonder effectief in dit kader is het vertonen van belangrijke films (Inconvenient Truth, End of Suburbia, Crude Awakening, Power of Community), gepaard met panels van "experts" om na afloop vragen te beantwoorden (zie volgende sectie voor informatie over al deze films).

Artikelen in lokale bladen, interviews op de lokale radio, voordrachten voor bestaande groepen, inclusief scholen, maken ook deel uit van het instrumentarium om mensen bewust te maken van de problemen en te zorgen dat ze over oplossingen na gaan denken.

3. De fundamenten leggen

Deze fase gaat over het netwerken met bestaande groepen en activisten, en hen duidelijk maken dat het Transitie Initiatief ontworpen is om hun eerdere werk en hun toekomstige inspanningen in op te nemen door op een nieuwe manier naar de toekomst te kijken. Erken en eer het werk dat zij doen, en benadruk dat zij een belangrijke rol te spelen hebben.

Leg uit hoe jij denkt dat een Transitie Initiatief in staat zou kunnen zijn om als katalysator te werken om de gemeenschap zover te krijgen dat zij over oplossingen en over veranderingsstrategieën van onderuit na gaat denken.

4. Organiseer een Grote Lancering

Deze fase betekent een belangrijke mijlpaal, die de 'volwassenwording' van het project markeert, die het recht in de grotere gemeenschap lanceert, die een versnelling opwekt om je initiatief door de volgende werkperiode heen te sturen, en een viering is van de wens van de gemeenschap om tot actie over te gaan.

Wat de inhoud betreft moet je lancering mensen op snelheid brengen met betrekking tot Piek Olie en Klimaatverandering, maar in een sfeer van "we kunnen hier iets aan doen", in plaats van doemdenken. Een inhoudelijk punt dat heel goed blijkt te werken is een presentatie over de praktische en psychologische weerstanden tegen persoonlijke verandering - het gaat tenslotte over wat we als individuen allemaal doen.

En het moet niet alleen praten zijn, er kan ook muziek zijn, eten, opera, breakdancing, of wat dan ook dat volgens jou best past bij het verlangen van je gemeenschap om dit collectieve avontuur aan te gaan.

5. Vorm werkgroepen

Een deel van het proces om een Minder Energie Plan te ontwikkelen is de collectieve talenten van de gemeenschap aan te spreken. Cruciaal hiervoor is het opzetten van een aantal kleinere groepen, die zich richten op specifieke aspecten van het proces. Elk van deze groepen zal haar eigen manier van werken en haar eigen activiteiten ontwikkelen, maar ze vallen allemaal onder de paraplu van het grotere project.

Bijvoorbeeld voedsel, afval, energie, onderwijs, jeugd, economie, transport, water, lokaal bestuur. Elk van deze werkgroepen bekijkt zijn eigen gebied, en probeert te bepalen wat de beste manieren zijn om de veerkracht van de gemeenschap op te bouwen en de CO₂ voetafdruk te reduceren.

6. Gebruik Open Space

We hebben gemerkt dat Open Space Techniek een zeer effectieve benadering is voor bijeenkomsten van Transitie Initiatieven. Een grote groep mensen komt samen om een bepaald onderwerp te bespreken, zonder agenda, zonder timing, zonder duidelijke coördinator en zonder verslagnemers.

Op het einde van elke bijeenkomst heeft iedereen gezegd wat hij wilde zeggen, zijn er uitgebreide notities gemaakt en uitgetikt, heeft er een heleboel netwerking plaatsgevonden en een groot aantal visies en ideeën zijn uiteengezet en geformuleerd.

7. Ontwikkel zichtbare praktische manifestaties van het project

Het is van essentieel belang elke schijn te vermijden dat je project alleen maar een praatclub is, waarin mensen wat lanterfantten en wenslijstjes opstellen. Je project moet al in een zeer vroeg stadium beginnen met het creëren van zeer zichtbare praktische manifestaties in de gemeenschap.

In Transition Town Totnes lanceerde de Voedselgroep een project: 'Totnes - de Notenboom Hoofdstad van Groot-Britannië', met als doel zoveel mogelijk eetbare notendragende bomen in de infrastructuur van de stad te krijgen. Met de hulp van de burgemeester werden recent een aantal bomen geplant in het centrum van de stad: een evenement met een hoog profiel.

8. Faciliteer de Grote Omscholing

Indien we willen reageren op Piek Olie en Klimaatverandering door naar een toekomst met minder energie te gaan en onze gemeenschap te relokalisieren, dan hebben we veel vaardigheden nodig die voor onze grootouders heel gewoon waren. Een van de nuttigste dingen die een Transitie Initiatief kan doen is het omgekeerde van de "grote ontscholing" van de voorbije 40 jaar, door training aan te bieden in een heel aantal oude vaardigheden.

Voorbeelden van cursussen zijn: reparatie, koken, fietsenonderhoud, natuurlijk bouwen, isolatie, verven, kruidenwandelingen, tuinieren, basis energie-efficiëntie in huis, zuurdesemdeeg maken, voedsel kweken ... de lijst is eindeloos.

9. Sla een brug naar de Lokale Overheid

Hoeveel deining er ook door je Transitie Initiatief opgewekt wordt, met hoeveel praktische projecten je ook gestart bent, en hoe prachtig je MEP ook is, je zult niet erg ver komen zonder dat je een positieve en productieve relatie hebt opgebouwd met je lokale overheid. Of het nu om planning, financiering of relaties gaat, je hebt hen nodig. Anders dan je misschien zou verwachten, zul je wellicht merken dat de deur voor je open staat.

10. Eer de Ouderen

Voor degenen onder ons die geboren zijn in of na de zestiger jaren, toen het feestje van de goedkope olie in volle gang was, is het zeer moeilijk zich een leven met minder olie voor te stellen. Elk jaar van mijn leven (behalve de oliecrisis van de jaren zeventig) was gebaseerd op meer energie dan de voorafgaande jaren.

Hoewel je duidelijk de suggestie wilt vermijden dat je aanbevelingen op een of andere manier een "terugkeer" naar een duister ver verleden bepleiten, valt er veel te leren over hoe de dingen gedaan werden, wat de onzichtbare verbanden tussen de verschillende elementen van de samenleving waren en hoe het dagelijks leven geleefd werd.

11. Laat het gaan waar het heen wil gaan...

Hoewel je bij het begin van de ontwikkeling van je Transitie Initiatief een duidelijk idee had waar het naartoe moet, zal het onvermijdelijk ergens anders heen gaan. Als je probeert vast te houden aan een rigide visie, zal het je energie opvreten en lijken te stagneren. Jouw rol is niet om alle antwoorden te geven, maar om als katalysator te werken voor de gemeenschap om haar eigen transitie te ontwerpen. Als je je aandacht gericht houdt op de sleutelcriteria - het opbouwen van de veerkracht van de gemeenschap, en de reductie van de CO₂-voetafdruk - dan zul je constateren hoe de collectieve talenten van de gemeenschap met een uitvoerbare, praktische en zeer inventieve oplossing op de proppen komt.

12. Maak een Minder Energie Plan (MEP)

Elke werkgroep heeft zich gericht op praktische acties om de veerkracht van de gemeenschap te vergroten en de CO₂-voetafdruk te verkleinen. Tesaamen vormen deze acties het Minder Energie Plan. Hierin hebben de verzamelde talenten van de gemeenschap hun eigen toekomst ontworpen als antwoord op de potentiële dreigingen van Piek Olie en Klimaatverandering.

1.11. Afronding en korte evaluatie.

Zelfs als er weinig tijd is, neem op het einde van de sessie zeker nog enkele minuten voor wat feedback. Als er voldoende tijd is kan je dit doen door iedereen te vragen even stil te staan bij volgende vragen:

- het meest nieuwe van deze avond voor mij is...
- als ik de informatie van deze sessie bekijk, dan voel ik...

Je kan dit doen door mensen per twee of drie even te laten uitwisselen over deze vragen. Loop even rond om hier of daar iets op te vangen. Je kan na enkele minuten vragen om vanuit elk groepje enkele gedachten te delen met de groep.

→het zou kunnen dat hier gevoelens van machteloosheid of hopeloosheid naar boven komen. Maak duidelijk dat deze avond de eerste is van een reeks, en dat het belangrijk is deze feiten onder ogen te zien. Dit is een eerste stap in het komen tot oplossingen en het opbouwen van veerkracht. Stel de deelnemers gerust dan de volgende 9 sessies vooral gaan over oplossingen en wat we kunnen doen. Dit was de zure appel en daar zijn we nu doorheen...

Naast deze meer inhoudelijk vragen kan je ook nog een best een paar vragen stellen over de aanpak. Je kan dit ook schriftelijk doen via een vragenlijstje dat je mensen laat invullen. Enkele mogelijke vragen zijn:

Geef aan met een score tussen 0 en 5 wat je mening is over deze sessie

- De informatie die je hebt gekregen.
- De aanpak van de lesgever
- De afwisseling tussen theorie en werkvormen
- De plaats en de praktische zaken
- De syllabus of het materiaal dat je hebt meegekregen

Zorg dat er steeds een open vraag is waar mensen nog andere opmerkingen kwijt kunnen. Je kan het evaluatieformulier best anoniem laten invullen. Gebruik de opmerkingen bij de voorbereiding van de volgende sessies.

4. Achtergrondinformatie

Teksten.

Er zijn heel wat achtergrond teksten over piekolie, klimaat en ongelijkheid. Het is aan te raden om ter voorbereiding van de sessie zelf minstens de teksten uit het transitiehandboek door te nemen.

De meest geschikte ter voorbereiding van deze sessie zijn:

Transitiehandboek, Rob Hobkins

- 'Waarom piekolie en klimaatverandering betekenen dat klein onvermijdelijk is' p. 23 – 67

Dit handboek is een aanrader voor iedereen die zich in Transitie wil verdiepen en zowat verplichte literatuur voor wie zelf een Transitie groep trekt. Naast heel veel informatie staan er ook methodieken en voorbeelden van andere Transitions Tows in het boek.

De Grondwet, Wisselwerk Cahier '09

- Energie voorbij piekolie, Rudy Dhont, p. 32 – 52

Een stevig artikel dat vanuit een zeer brede kijk ons energieprobleem analyseert. Een aantal technologische wonderoplossingen worden stevig getackeld. Een aanrader.

Het artikel stond eerder in Oikos (2009/3 nr 50) en is via volgende link ook down te loaden.

[http://www.transitie.be/userfiles/file/Oikos_50%20Energie%20voorbij%20piekolie%20\(rudy%20dhont\).pdf](http://www.transitie.be/userfiles/file/Oikos_50%20Energie%20voorbij%20piekolie%20(rudy%20dhont).pdf)

- Klimaatchaos, Rudy Dhont, p. 53-71

Het is duidelijk dat de klimaatverandering een bijzonder grote uitdaging is die de hele wereld aangaat. Met de nodige wetenschappelijke onderbouw toont Rudy Dhont aan dat het menens is, ondanks vele pogingen om het probleem onder de mat te vegen.

Twee andere rapporten over de olieproblematiek kan je hier vinden:

Global Witness-rapport *Heads in the Sand*

<http://www.globalwitness.org/library/heads-sand-governments-ignore-oil-supply-crunch-and-threaten-climate>

Mo Paper: de laatste energiecrisis, zeer stevig document van Elias Verbanck.

http://issuu.com/mondiaalnieuws/docs/mo-paper48_piekolie

Er bestaan heel wat boeken over deze thema's. Enkele aanraders:

- Zes Graden, Marc Lynas, uitgeverij Van Arkel. Een behoorlijk angstaanjagend beeld van wat er met de aarde zal gebeuren als we geconfronteerd worden met een opwarming van 1° tot 6° graden.

- Het klimaatboek, Peter Tom Jones en Els Keytsman, uitgeverij Epo. Een overzicht van de actuele stand van zaken (2007) met tevens beleidsaanbevelingen om te komen tot een sociaal rechtvaardige oplossing van het klimaatprobleem.
- Terra Reversa, Peter Tom Jones en Vikcy De Meyere, uitgeverij Epo. Het vervolg boeken met stevig uitgewerkte voorbeelden van oplossingen en Transitie management. Een oplossingsgericht boek.
- De permanente oliecrisis, Willem Middelkoop en Rembrandt Koppelaar, Nieuw Amsterdam Uitgevers. Een makkelijk leesbaar boekje met de belangrijkste feiten op een rijtje.
- De laatste generatie, Fred Pearce, uitgeverij Van Arkel, een uitgebreide historische en wetenschappelijke toelichting bij de klimaatverandering.
- Hitte, George Monbiot, uitgeverij Van Arkel. Een beschrijving van de manier waarop het mogelijk is om onze uitstoot met 90% te verminderen tegen 2030. Vooral toegepast op Groot-Brittannië.
- Artikel "**Energie voorbij piekolie**", een inleiding in de piekolieproblematiek en de consequenties ervan. Auteur: Rudy Dhont (Artikel verscheen in Oikos 2009/3 nr 50.). Het is aan te raden dit zeker zelf te lezen, een optie is een aantal copies te voorzien voor de deelnemers.

Websites

<http://mediatheek.thinkquest.nl/~lld581/index.php?tag=ao/h8>

www.transitie.be. Site van het Vlaamse transitie netwerk, met alle info over lokale initiatieven en het achtergrondmateriaal voor deze cursus

www.transitionnetwork.org. Site van het internationale Transition Towns netwerk gebaseerd in Totnes. Met bijdragen van Rob Hobkins.

www.petertomjones.be. Peter Tom Jones is een van Vlaanderen meest gerenommeerde klimaatexperts. Veel informatie en presentaties te vinden op zijn website.

www.peakoil.net De 'Association for the Study of peak oil and gas' verzamelt wetenschappelijke informatie over peakoil.

www.peakoil.nl Site van de Nederlandse afdeling van ASPO. Zeer interessante en actuele nieuwsbrief.

www.theoil drum.com

www.postcarbon.org

www.richardheinberg.com

www.hitte.nu

Film en documentaire

Een aantal piekoliefilms spelen traditioneel een belangrijke rol in de fase van bewustmaking bij de start van een transitie-initiatief. Een overzichtje is te vinden achteraan in de Basishandleiding

Transition Towns (of via deze PDF: [http://www.transitie.be/userfiles/file/basishandleiding-4%20\(bewustmakingsfilms\).pdf](http://www.transitie.be/userfiles/file/basishandleiding-4%20(bewustmakingsfilms).pdf)).

Met Nederlandse ondertiteling circuleren ondertussen de volgende films:

- ▶ **In Transition** (film gemaakt door, voor en over transitie-initiatieven)
- ▶ ***The Power of Community: How Cuba Survived Peak Oil.***
- ▶ **The End of Suburbia**
- ▶ **A Crude Awakening**
- ▶ **A Farm for the Future**

Op youtube kan je boeiende uiteenzettingen vinden zoek op

- Richard Heinberg
- Ted Rob Hopkins
- 6 degrees
- George Monbiot
- Collapse Michael Ruppert

5. Inspiratie

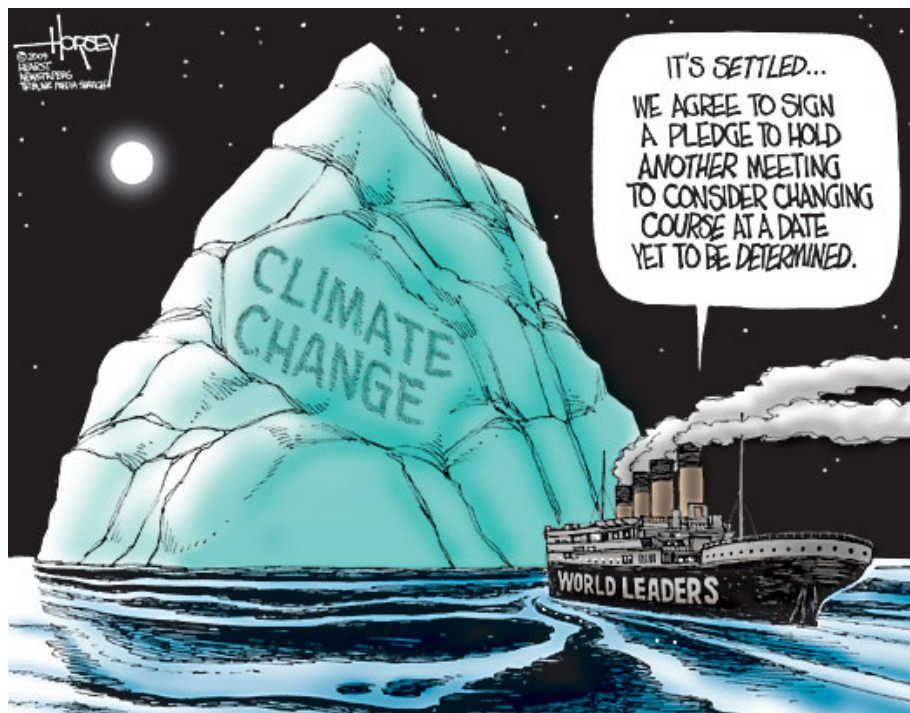
Hier kan je nog wat materiaal vinden dat je kan helpen om de sessie verder te stofferen. Je kan de quotes gebruiken in te toelichting, eventueel cartoons verwerken in presentaties enzovoort...

Een grapje over hoe men in de VS een tijd geleden het probleem aanpakte...

‘President Bush is van plan om wat te doen aan de klimaatproblematiek’.

‘Oh ja, en wat dan?’

‘Hij gaat het meetstation voor CO₂ op Hawaï sluiten dat al meer dan een halve eeuw meetgegevens produceert’.

‘Geconfronteerd met een radicale crisis, wanneer de oude manier van zijn in de wereld, van interactie met elkaar en met het rijk van de natuur niet meer werkt, wanneer het voortbestaan wordt bedreigd door schijnbaar onoverkomelijke problemen, zal een individuele mens – of een soort – sterven of uitsterven, of uitstijgen boven zijn beperkingen door een evolutionaire sprong. Dit is de toestand van de mensheid nu, en dit is haar uitdaging.’ – Eckhart Tolle auteur van Een nieuwe aarde – de uitdaging van deze tijd

'Een koolstofarme samenleving zou volgens mij een samenleving zijn die zich herinnert dat onze planeet een uniek geschenk is – misschien wel het enige in zijn soort in het hele universum – waarin wij het onbeschrijflijke voorrecht hebben geboren te zijn. Het zou een samenleving zijn die op het nachtmerriescenario van zes graden opwarming kan terugblikken als precies dat – als een nachtmerrie, die de mensheid wakker schudde en kon worden voorkomen voordat het te laat was. Meer dan ooit, zou het een samenleving zijn die overleefde en bloeide, en die een luisterrijke erfenis doorgaf – een erfenis van ijskappen, regenwouden en bloeiende beschavingen – aan ontelbare generaties, tot ver in de toekomst.' – *Mark Lynas* auteur
van *Zes graden – onze toekomst op een warmere planeet*

'Piekolie is een keerpunt in de geschiedenis van ongeëvenaarde omvang. Nooit eerder is een zo kritische hulpbron als olie op weg geweest naar zijn natuurlijke uitputting zonder zicht op een beter alternatief.'

Colin Campbell